

DERKOVITS GYULA VERSEI¹

1.

[BEMUTATKOZÁS]

Gyaluval, kalapáccsal dolgoztam
én; most ecsettel, festék-
színekkel az élet tükrét
adom én...

Véreztem a hazáért, mások
vagyonáért: életembe bele
mások tapostak, kik
viruló arccal járnak
most...

Sötét van: sorsom
mint homályos fény
bolyong.
Kik tipornak? – kik árulták
el sorsomat?? Ők most
mosolyognak.

1928. június

¹ Közreadja Bardoly István, Markója Csilla. A versek illetve versvázlatok kéziratainak lelőhelye: Magyar Nemzeti Galéria Adattára, ltsz.: 9070/56. Kivéve az utolsót, mely az MNG Grafikai Osztályán található F 65-96-os jelű vázlatfüzet 7. oldalának hátlapjára íródott. A szövegeket kéziratból kiolvasta Bardoly István, szerkesztette és az átírást készítette Markója Csilla. A versekből jelentek már meg részletek, de az összes együtt most lát napvilágot. A szövegeket először a mai helyesírásnak megfelelő átíratban közöljük, de a függelékben publikálunk mintát a betűhív kiolvasásokból, a feltehetően Derkovitsné Dombay Viktória által legélt verziójukat és néhány ismert szövegvariációt.

2.

ANGYALFÖLD

Pohos jóllakott emberek, ott
laknak az arany oszlopok
felett...

De mi rongyosok, itt lakunk
az Angyalföld mögött, hol
porból épít tornyokat a
szél.

A fák sem nőnek nagyra,
és az emberek is szegények!
Csak a szél épít porból
tornyokat, és a nincstelenek
zúgólódnak...

Gyerekek porba
guggolnak,
fömlállanak, és
ugrálnak.

Felettük a por, mint az idő
száll, és ha jön a zivatar,
alatta akkor minden a
sötét sárba ragad...

Este van, nap nem süt
már...

S az idő így múlik, hallod!
míg a sötétség virradatra
meghasad...

De a láthatár vonalán,
az új nap vérző csíkja
jelzi már, hogy vagyunk...

1928. augusztus

3.

SZÜRKE ÉS VÖRÖS

Vér és por,
Porból kiált hozzád a vér,

- testvér!
Vérrel tapasztja az
alkotó a sarat,
vérből és porból
épül az új világ.
Száll a por, hull a vér
minden időben,
gránitkockákra ömlik ki szerte
a téren a vér a minden-
napi kenyérért!
Sötét csizmák tapossák
arcodra a sarat,
proletár, ez így meddig
marad?!

1928 őszén

4.

FELJÖN NAPUNK

Szenvedések mérhetetlen
mélységéből, véresen
gőzölögve jön fel napunk.
És dübörögve hajt az égre,
s gyújt világosságot a
sötétbe.
Törj, zúzz, rombolj!
- A sötétségért nem kár....
Minden csend pillanat, a
számodra halált és
szolgaságot tart...
Hallod?? -
Bilincseink panaszkodnak,
börtönünk falára
eljön a nap és porrá
zúzza azt!!....

Újpest

5.

[FELHŐK SZÁGULDANAK]

Felhők száguldanak az égen,
megyünk mélyen az éjben.
Naptalan éhes éjjelünk, mikor, hová
érünk?
Lassan toporogva megyünk, így csöpörög-
ve vérzik el életünk?
Millió, millió vércsepp jelzi az utat,
merre életünk elhalad....
De kihullt vérünk tengernyi hullámmá
dagad, és bömbölve söpri el a gátakat,
Millió, millió hulláma palotáid tövét
kiássa, falaid leomlanak, és
kiontott vérünkből, mire hajnal
hasad, új élet sarjad...

1932. június 2.

6.

HIDEG TÉL

Cudar idők vannak.
Patkós csizmában jár a
nap, és sarkai a fejünkön
kopognak...

Vérző fejünk fölemeljük
mí, és a nap millió társunk-
kal tükröz vissza
minket.

Nem szán bennünket sem
év, sem nap, így estefelé
csak még cudarabb...

1932. március

7.

[AKI HIDEG ÉJÉBEN]

Aki hideg éjében falatot
nem talál gyomra éhére,
kinek gyomrába a nincs
ki-be jár, és benne az
éj hidege meghál...

Kipp, kopp, szabad vagy
nem szabad, téli reggelen
kopognak: csikordul az
ajtó, rajta az ismert
vendég megint ő...

Kipp, kopp, kopik az
állad, pedig csak ajkaid
rágod...
Nem tudod ember vagy-e,
vagy pedig már állat...
Jobb, jobb, ha állat vagy,
vadállat, ki tép, marcangol,
de éhen nem halhat.

De neked, embernek, kell
látnod kövér, jóltáplált
pofákat és érezned, hogy
üresen kóvályog a béled.
Króóó, krróó, szabad vagy
nem szabad, beleid morognak.

1932. január, Újpest

8.

[ARANYAID CSENGÉSE]

Aranyaid csengése, vérem ke-

ringése, vérem keringése,
aranyod élete.
Nem látom a napot,
de érzem roppant súlyod.
De láttam én már napot,
mikor aranyad nem ért
egy marék homokot.
Nélkülem holt aranyad
csengése, mert életet vérem
keringése ad neki...
Érzem, hogy hullik vérem
a napod alatt, de ez meg-
torlatlan nem maradhat.
Béklyós kezeim felemelem,
és bilincseimet rajtad
töröm széjjel én...

1932. március 2-án este, Újpest

9.

[KILAKOLTATÁS UTÁN]

Lassan szivárogo vérem az
életem álló keserűség, pohara
telj meg hát!
Karmaitokkal szívembe
hiába vájtok, nem
adom!!
Nesztekk itt van keserű
májam, pofátokba vágom.
Forduljatok föl tőle
mint mérgezett állat.
Lábatokat az égre hányjátok
és érte az istent áldjátok.

1932. március 3-án, Újpest

10.

[EMLÉKKÖNYVBE]

[Jakobovits Jenő lányának]

Kék pont a szemem, barna
tán a tied?
Ismeretlenül írom e
sorokat, avagy már
szemeink összevillantak?
Életem rongy citromcafát,
mért kell írnom e sorokat?
Hogy még magam is
magamba marjak...

1933. március

11.

ÉLET

[Egy vázlatfüzetből]

Megszűnt a nap a fejében, és
lábai, az élő ingák, nem járnak.

A nap vörösen felragyog minden
reggel és tovább fut szüntelen.
Mint a végzet: ő lefogja
szemeinket, és imádkozik
lelkem érted...

² A kéziratok betűhív átírása után közöljük a Derkovitsné Dombay Viktória hagyatékából az MNG Adattárába került gépiraton található átgépeléseket, illetve újságkivágatot, a rajtuk található információkkal együtt (ltsz.: 19129/1975). A gépiratot feltehetően az özvegy készítette, de érdekes módon a versek olykor mégis eltérő szöveggel kerültek a *Mi ketten* első, 1954-es kiadásába. Közöljük továbbá Székely Zoltán átírait az 1959-es tanulmányából: Székely Zoltán: Derkovits Gyula a Magyar Nemzeti Galériában. *Magyar Nemzeti Galéria Közleményei*, 1. 1959. 21–58. Végül Körner Éva kiolvasásait is mellétezzük, aki 1968-ban megjelent monográfiájában sűrűn idézett a versekből.

FÜGGELÉK

Derkovits Gyula néhány verse betűhív kiolvasásban, megjelent szövegváltozatokkal²

1.

Betűhív átírat:

Gyalúval, kalapáccsal dolgozom
én, most ecsettel, festék
színekkel az élet tükrít
adom én..

Véreztem a hazáér, mások
vagyonáér: életembe bele
mások tapostak, kik
viruló arczal járnak
most.

Sötét van: sorsom
mint homályos fény
bolyong.
Kik tipornak? – kik árulták
el sorsomat?? Ők most
mosolyognak.

[Más kézzel: 1928 Junius]

Gépelt változat:

~~Bemutató~~ *[Kézírással]: Vinklis önarcképhez.
Régi gépelt 31 oldalra.*

Gyaluval, kalapáccsal dolgoztam én,
Most ecsettel festek, és színekkel az élet tükrét
Adom én.

Véreztem a hazáért, mások vagyonáért,
Életembe bele mások tapostak, kik viruló arccal
Járnak most.

Sötét van. Sorsom, mint a homályos fény bolyong.

Kik tipornak? Kik árulják el sorsunkat?
Még mosolyognak.

Körner monográfiájában (260.):

Gyaluval, kalapáccsal dolgoztam
én most ecsettel, festék
színekkel az élet tükrét adom én...

3.

Betűhív átírat:

Szürke és vörös

Vér és por,
Porból kiált hozzád a vér,
– testvér!
Vérrel tapasztja az
alkotó a sarat,
vérből és porból
épül az új világ.
Száll a por, hull a vér
minden időben,
gránit kockákra őmlik ki szerte
~~a téren a vér a minden~~
napi kenyérér!
Sötét csizmák tapossák
arczodra a sarat,
proletár ez így meddig
marad?!

1928 őszén.

Gévelt változat:

~~A föld dal~~ [kézírással]: 1931.

Szürke és vörös. Vér és por.
Porból kiált hozzád a vér, – testvér!

Vérrel tapasztja az alkotó a sarat
 Vérből és porból épül az új világ...
 Száll a por, hull a vér ~~minden időben~~.
 Gránitkockákra ömlik ki vérünk
 A ~~napi~~ kenyérért.
 Sötét emberek sulyos csizmái tapossák
 Arcunkra a sarat.
 Proleté[!]r ez így meddig marad? !

Székely Zoltán tanulmányában (136.):

Szürke és vörös,
 vér és por.
 Porból kiált hozzád a vér,
 – testvér !
 Vérrel tapasztja az
 alkotó a sarat,
 vérből és porból
 épül az új világ.
 Száll a por, hull a vér
 minden időbe>i.
 Gránit kockákön ömlik ki szerte
 a téren a vér a minden
 – napi kenyérért . . .
 Sötét csizmák tapossák
 az arcodra a sarat,
 proletár ez így meddig
 marad ? !

A Mi ketten első kiadásában (128.):

Vérből és porból
 Épül az új világ...
 Száll a por, hull a vér minden időben.
 Gránitkockákra ömlik ki vérünk
 A napi kenyérért.
 Sötét csizmák tapossák
 Arcodra a sarat,
 Proletár, ez így meddig
 marad?!

Körner monográfiájában (307):

Vér és por.
 Porból kiált hozzád a vér,
 – testvér!
 Vérel tapasztja az
 alkotó a sarat,
 vérből és porból
 épül az új világ.
 Száll a por, hull a vér
 minden időben,
 gránit kockákra ömlik ki ezerszer (?)
 (a téren a vér a minden-)
 napi kenyérér...
 Sötét csizmák tapossák
 arcodra a sarat,
 proletár ez így meddig
 marad?

4.

Betűhív átírat:

FELJÖN NAPUNK,

Szenvedések mérhetetlen
 mélységeből, véressen
 gőzölögve jön fel napunk.
 És dűbörögve hajt az égre, s
 s gyújt világosságot a
 sötétbe.
~~Gyújt,~~ Törj, zuzz, rombolj!
 – A sötétségér nem kár....
 Minden csend pillanat, a
 számodra halált és
 szolgaságot tart
 Halod?? –
 Bilincseink panaszkodnak,
~~mert~~ börtönünk falára
 eljön ~~hag~~ a nap és porrá
 zuzza azt!!
Újpest

Székely Zoltán tanulmányában (149.):

Szenvedések mérhetetlen
mélységből, véresen
gőzölögve jön fel napunk.
És dübörögve hajt az égre
s gyűjt világosságot a
sötétségbe.
Törj, zuzz, rombolj !
– A sötétségér nem kár...
Minden csend pillanat,
a számodra halált és
szolgaságot tart...
Halod ? ? -
Bilincseink panaszkodnak,
börtönünk falára
eljön a nap, és porrá
zúzza azt!...
(Feljön napunk)

Körner monográfiájában (277.):

Szenvedésünk mérhetetlen
mélységből, véresen
gőzölögve jön fel napunk
és dübörögve hajt az égre
s gyűjt világosságot a
sötétbe.

6.

Betűhív átírat:

HIDEG TÉL [utólag más kézzel írva]

Cudar idők vannak.
Patkos csizmába jár a
nap, és sarkai a fejünkön
kopognak...
Vérző fejünk főlemeljűk,
és <mi> a nap millótársunk

- kall ~~vissza~~ tüköröz vissza
minket.

Nem szán bennünket sem
év, sem nap, így estefelé
csak mégczudarabb...

Derkovits Gyula

1932 Március

Gépelte átírata:

Hideg tél. /1932. Újpest/
[kézírással]: Téli nap. képhez.

Cudar idők vannak.
Patkós csizmában jár a nap
És sarkai fejünkön kopognak...

Vérző fejünk fölemeljük,
És a nap millió társunk
Arcát tükrözi vissza.

Nem szán bennünket s
Sem éj sem nap
Így este felé még cudarabb.

Valamely napilapban megjelent változat:

HIDEG TÉL

Cudar idők vannak.
Patkós csizmában jár a nap,
És sarkai a fejünkön kopognak.
Vérző fejünk fölemeljük, és a nap
Millió társainkkal tükröz vissza,
Nem szán meg bennünket sem év,
sem nap –
Így estefelé csak még cudarabb.

1932. március 1.

9.

Betűhív átirat:

Lassan szívároგ vérem az
 életem álló keserűség pohara <bögréje> <fojts>
 telj meg hát!
 Karmaitokkal szívembe
 hiába ~~mar~~ vájtok, nem
 adom!!
 Netek itt van keserű-
 májam, pofátokba vágom.
 Forduljatok föl tőle
 mint mérgezet <állat> ~~patkány~~
~~férges~~
 Lábotokat az égre hányátok
 és érte az istent áldjátok.

Dgy

1932 Márczius 3 án
 [Más kézzel: Újpest.]

Gévelt változat:

~~Életem.~~ /1932:1 Újpest/.
 [Áthúzások és a dátum javítása kézírással]
 [Kézírással:]
 1931. Dec. 15. emlékezetére

Lassan szívároг vérem
 Egy életem át...
 Keserűség pohara, telj meg hát!

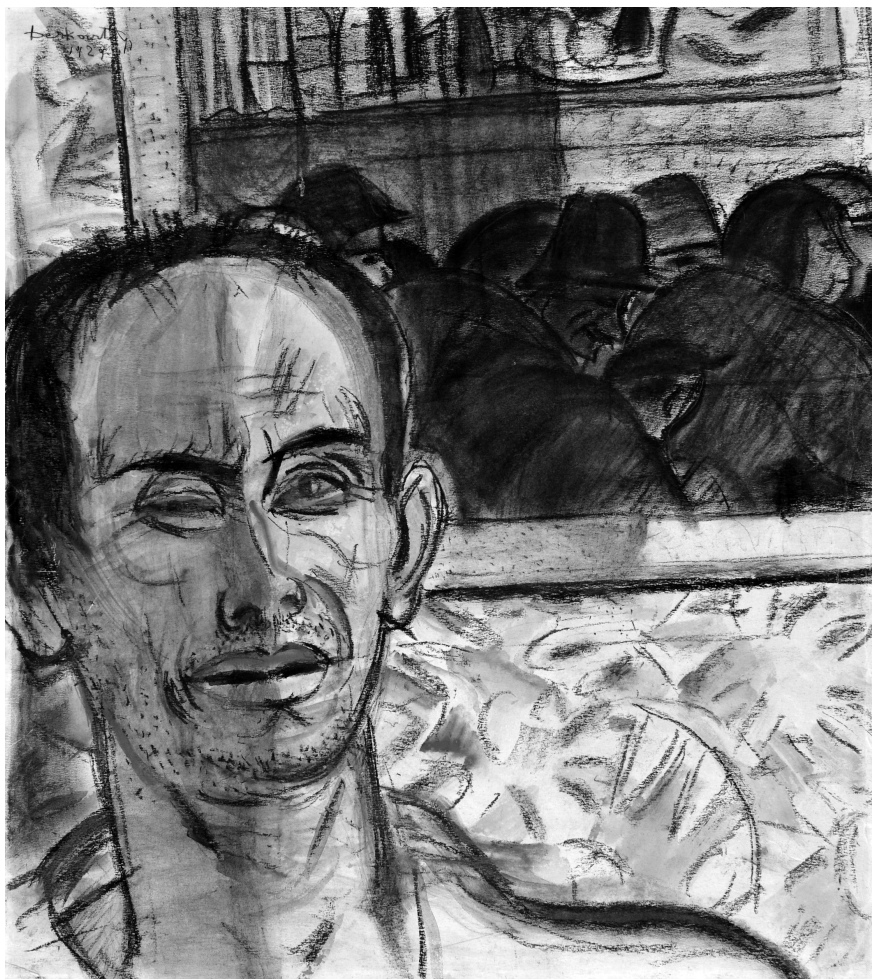
Karmaitokkal szívembe
 Hiába vájtok, nem adom.
 Netek, itt van keserű májam
 A pofátokba vágom...

Forduljatok fel tőle mint mérgezett állat.
Lábatokat az égre hányjátok,
És érte az Istent áldjátok....

[Kézírással]: Közölve van a 70 oldalon
kilakoltatás után

A Mi ketten első kiadásában (125.):

Lassan szívárogo vérem az
életen át, keserűség pohara,
telj meg hát!
Karmaitokkal szívembe hiába vágjátok – nem
adom!!

Derkovits Gyula: Önarckép, 1929. Színes kréta, akvarell, papír; 456 x 408 mm;
MNG, ltsz.: 1936-3019. © Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria